

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

(повна назва закладу вищої освіти)

Факультет/інститут _____ геолого-географічний

Кафедра ґрунтознавства і географії ґрунтів

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-педагогічної роботи

Запорожченко О. В.

_____ 20__ р.

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ

Геоморфологія

(назва навчальної дисципліни)

Рівень вищої освіти _____ перший (бакалаврський)

Спеціальність _____ 014.07 Середня освіта (Географія)
(код і назва спеціальності (тей))

2017 р.

Розробники: Шуйський Ю.Д., д.г.н., професор.

Навчальна програма затверджена на засіданні кафедри грунтознавства і географії ґрунтів

Протокол № 1 від. "31" серпня 2017 р.

Завідувач кафедри

_____ (підпис)

(Біланчин Я. М.)
(прізвище та ініціали)

Обговорено та рекомендовано до затвердження навчально-методичною комісією (НМК) геолого-географічного факультету:

Протокол № 1 від. "05" вересня 2017 р.

Голова НМК

_____ (підпис)

(Біланчин Я. М.)
(прізвище та ініціали)

Вступ

Навчальна програма дисципліни "ГЕОМОРФОЛОГІЯ" складена відповідно до освітньо-професійної/освітньо-наукової програми підготовки бакалаврів спеціальності 014.07 Середня освіта. Географія.

(назва рівня вищої освіти)

(код і назва спеціальності)

Предметом вивчення навчальної дисципліни є рельєф поверхні Землі, його зародження, розвиток, розміри та динаміка.

Місце навчальної дисципліни в структурі освітнього процесу.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Загальні положення геоморфології.
2. Ендогенні рельєфоутворюючі процеси і форми рельєфу
3. Екзогенні рельєфоутворюючі процеси і форми рельєфу.
4. Методи геоморфологічних досліджень.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета вивчити походження рельєфу, його будову, історію розвитку, розміри, динаміку, географічне розповсюдження та взаємодію між сусідніми формами рельєфу на поверхні Землі. Для усіх цих характеристик встановити послідовність геоморфологічних процесів, що привели до формування сучасного рельєфу Землі. Головною метою є пізнання законів розвитку рельєфу та використання виявлених закономірностей в практичній діяльності суспільства.

Завдання

- Встановити загальні відомості про рельєф Землі, про форми і елементи форм рельєфу, про морфографію та морфометрію рельєфу, про генезис, закономірності його розвитку та вік;
- Встановити фактори рельєфоутворення, а саме: властивості гірських порід і їх роль в рельєфоутворенні, зв'язок між рельєфом і геологічними структурами, ендогенні та екзогенні чинники рельєфоутворення;
- Ознайомити з найновішими методами польових і лабораторних досліджень, у тому числі з лабораторно-експериментальними, надати інформацію про етапи польових досліджень та технічні засоби геоморфологічних досліджень.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних **компетентностей**:

а) загальних (ЗК):

ЗК1. Знати й розуміти предметну область та розуміння професійної діяльності.

ЗК5. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

б) фахових загальних (КФЗ):

ФК1 - Здатність демонструвати знання об'єктно-предметної суті, понятійно-термінологічного апарату, структури географії, її місця і зв'язків в системі наук, історії розвитку, значення для суспільства.

ФК2 - Здатність застосовувати базові знання з природничих та суспільних наук у навчанні та професійній діяльності при вивченні Землі, геосфер, материків і океанів, України, природних і суспільних територіальних комплексів.

ФК3 - Здатність використовувати поняття, концепції, парадигми, теорії географії для характеристики географічних явищ і процесів на різних просторових рівнях (глобальному, регіональному, в межах України, локальному).

ФК10 - Здатність розуміти та пояснювати особливості фізико-географічних об'єктів у геосферах, взаємозв'язки у ландшафтах та біогеоценозах.

Очікувані результати навчання. У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

ПРН1 - Знає та розуміє основні концепції, парадигми, теорії та загальну структуру географічної науки, предмет її дослідження, місце і зв'язки в системі наук, етапи історії розвитку географії.

ПРН2 - Знає просторову диференціацію географічної оболонки і географічного середовища на глобальному, регіональному та локальному територіальних рівнях.

ПРН3 - усвідомлює зміни, які відбуваються у географічному середовищі під впливом чинників різного характеру; розуміє наслідки і детермінанти в контексті концепції сталого розвитку людства; знає важливість збереження навколишнього середовища, охорони біологічного різноманіття, природоохоронної та природно-заповідної діяльності.

ПРН4 - Знає основні фізико-географічні та суспільно-географічні процеси, що відбуваються у географічному просторі на різних рівнях його організації, причинно-наслідкові зв'язки між компонентами природи та суспільства.

ПРН7 - Розуміє основні механізми функціонування природних і суспільних територіальних комплексів, окремих її компонентів, класифікує зв'язки і залежності між компонентами, знає причини, перебіг і наслідки процесів, що відбуваються в них.

вміти:

ПРН11 - Вміє встановлювати географічні закономірності та причинно-наслідкові зв'язки між компонентами природи та суспільства, використовує концепції, парадигми, теорії географії для характеристики географічних явищ і процесів на різних просторових рівнях.

ПРН15 - Здійснює відбір, аналіз, представлення і поширення географічної інформації, використовуючи різноманітні письмові, усні та візуальні засоби, картографічні методи, застосовує ГІС-технології для вирішення задач, пов'язаних з просторово-розподіленою інформацією та створенням тематичних карт використовує програмні засоби в комп'ютерних мережах, створює бази даних і використовує інтернет-ресурси.

ПРН16 - уміє охарактеризувати регіони, ландшафти і біогеоценози, пояснити їх особливості і взаємозв'язки, сформовані географічним положенням та іншими географічними факторами.

ПРН20 - Застосовує базові знання з природничих наук у навчанні та професійній діяльності при вивченні Землі, геосфер, материків і океанів, України, природних і суспільних територіальних комплексів.

ПРН22 - Застосовує базовий поняттєвий, термінологічний, концептуальний апарат географії, її теоретичні й емпіричні досягнення на рівні, що дозволяє інтерпретувати суспільно-географічні явища і процеси, пов'язувати та порівнювати різні погляди на проблемні питання сучасної географії; вільно передає географічні ідеї, принципи і теорії письмовими, усними та візуальними засобами.

ПРН23 - Вибирає і застосовує основні методики та інструменти, які є типовими для різних галузей географії, виконує стандартні виміри і спостереження основних параметрів географічного середовища, необхідні для формування предметних компетентностей з географії в середніх загальноосвітніх школах.

ПРН24 - Аналізує державний стандарт основної (базової) середньої школи і навчальні програми з географії та природознавства для планування і конструювання основних видів навчальної діяльності учнів.

ПРН25 - Володіє комунікативною мовленнєвою компетентністю з української мови, однією з іноземних мов в обсязі тематики, зумовленої професійними потребами; здатний удосконалювати й підвищувати власний професійний рівень у вітчизняному та міжнародному контексті.

ПРН29 - Здатний проектувати траєкторію власного професійного розвитку і вдосконалювати з високим рівнем автономності здобуті під час навчання предметні компетентності.

Очікувані результати навчання. У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- Об'єкт і предмет геоморфології.
- Загальні відомості про рельєф.
- Поняття про форми і елементи та елементи форм рельєфу.
- Морфографію і морфометрію. Генезис і вік рельєфу.
- Рельєфоутворюючу роль тектонічних рухів земної кори.
- Складчасті та розривні порушення, вертикальні та горизонтальні рухи земної кори.
- Мегарельєф материків, платформ суходолу, розривних поясів і підводних окрайок суходолу.
- Мегарельєф геосінклінальних областей (перехідних зон).
- Рельєф ложа океану і серединно-океанічних хребтів.
- Екзогенні процеси рельєфоутворення.
- Структуру і методи польових геоморфологічних досліджень.
- Геоморфологічне картографування.

вміти:

- Розрізняти форми рельєфу різної складності на рівнинах та гірських умовах, на суходолі та на дні океану, на давніх та молодих платформах, в геосинклінальних областях, в рифтових зонах;
- Визначати закономірності географічного розповсюдження форм рельєфу різних типів;
- Виконувати польову геоморфологічну зйомку (окомірну та інструментальну);
- Побудувати пересіки форм рельєфу на рівнинах та в гірських умовах;
- Побудувати графіки розповсюдження позитивних та негативних форм рельєфу на суходолі і на дні океану;
- Будувати геоморфологічні карти різних масштабів і різного призначення;
- Визначати генезис та вік рельєфу різними методами;
- Встановлювати зв'язок між сучасним рельєфом та екзогенними і ендегенними процесами;

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 150 годин, що становить 5 кредитів ЄКТС.

2. Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Загальні положення геоморфології.

Тема 1. Об'єкт і предмет геоморфології. Загальні відомості про виникнення та розвиток геоморфології.

Тема 2. Загальні відомості про рельєф. Поняття про форми і елементи та елементи форм рельєфу. Морфографія і морфометрія. Генезис і вік рельєфу.

Тема 3. Фактори рельєфоутворення. Властивості гірських порід та їх вплив на рельєфоутворення. Рельєф і геологічні структури. Рельєф і клімат.

Змістовий модуль 2. Ендегенні рельєфоутворюючі процеси і форми рельєфу.

Тема 1. Рельєфоутворююча роль тектонічних рухів земної кори. Складчасті та розривні порушення, вертикальні та горизонтальні рухи земної кори.

Тема 2. Магматизм і рельєфоутворення.

Тема 3. Землетруси як фактор ендегенного рельєфоутворення.

Тема 4. Будова земної кори. Мегарельєф материків, платформ суходолу, розривних поясів і підводних окрайок суходолу.

Тема 5. Мегарельєф геосинклінальних областей (перехідних зон).

Тема 6. Рельєф ложа океану і серединно-океанічних хребтів.

Змістовий модуль 3. Екзогенні рельєфоутворюючі процеси і форми рельєфу.

Тема 1. Вивітрювання і рельєфоутворення.

Тема 2. Схили, схиліви процеси та рельєф схилів.

- Тема 3. Флювіальні процеси та форми рельєфу.
Тема 4. Карст і карстові форми рельєфу.
Тема 5. Гляціальні процеси і гляціальні форми рельєфу.
Тема 6. Рельєфоутворення в областях розповсюдження вічної мерзлоти.
Тема 7. Рельєфоутворююча дія вітру. Форми рельєфу аридних областей.
Тема 8. Берегові морські процеси і форми рельєфу.
Тема 9. Екзогенні процеси на підводному схилі та дні океану.
Тема 10. Біогенне рельєфоутворення і біогенні форми рельєфу.
Антропогенний рельєф.

Змістовий модуль 4. Методи геоморфологічних досліджень.

- Тема 1. Структура і методи польових геоморфологічних досліджень.
Тема 2. Геоморфологічні карти.

3. Рекомендована література

Основна

1. Адаменко О.М., Рудько Г.І., Ковальчук І.П. Екологічна геоморфологія. Підручник. Івано-Франківськ: Факел, 2000. 411 с.
2. Выхованец Г.В. эоловый процесс на морском берегу. Одесса: Астропринт, 2003. 368 с.
3. Ананьев Г.С., Симонов Ю.Г., Спиридонов А.И. Динамическая геоморфология. М.: Изд-во МГУ, 1992. 448 с.
4. Митропольський О.Ю., Іванік О.М. Морська геологія. К.: ВПЦ "Київський університет", 2016. 480 с.
5. Райс Р.Дж. Основы геоморфологии. М.: Из-дво МГУ, 1980. 356 с.
6. Вахрушев Б.О., Ковальчук І.П., Комлев О.О., Кравчук Я.С., Палієнко Е.Т., Рудько Г.І., Стецюк В.В.. Рельєф України. Навчальний посібник. К.: Видавничий дім „Слово”, 2010. 688 с.
7. Рычагов Г.И. Общая геоморфология. М.: Наука, 2006. 416 с.
8. Шуйський Ю.Д. Типи берегів Світового океану. Одеса: Астропринт, 2000. 480 с.
9. Г.І. Рудько, О.М. Адаменко, О.В. Чепіжко, М.Д. Крочак. Геологія з основами геоморфології: Підручник для студентів екологічних і географічних спеціальностей вищих навчальних закладів. Чернівці: Букрек, 2010. 400 с
10. В.В. Стецюк, І.П.Ковальчук. Основы геоморфологии. К.: Вища школа, 2005. 495 с.
11. Щукин И.С. Общая геоморфология. Москва: Издательство МГУ, 1960. т. 1. 615 с.
12. Щукин И.С. Общая геоморфология. Москва: Издательство МГУ, 1964. т. 2. 564 с.
13. Щукин И.С. Общая геоморфология. Москва: Издательство МГУ, 1974. т. 3. 382 с.

Додаткова

14. Атлас „Геологія і корисні копалини України”. К.: Інститут геологічних наук НАНУ, 2001. 168 с.
15. Атлас охраны природы Черного и Азовского морей. СПб: ГУНиО МО Российской Федерации, 2006. 434 с.
16. Океанографічний Атлас Чорного та Азовського морів. Киев: ДУ „Держгідрографія”, 2009. 356 с.
17. Вовк В.М. Геологічний словник. Кіровоград: КОД, 2012. 504 с.
18. Зелинский И.П., Корженевский Б.А., Черкез Е.А. и др. Оползни северо-западного побережья Черного моря. Киев: Наукова думка, 1993. 227 с.
19. Короновский Н.В. Общая геология. М.: ИНФРА-М. 2017. 474 с
20. Леонтьев О.К., Рычагов Г.И.. Общая геоморфология. М.: Высшая школа, 1988. 319 с.
21. Палієнко В.П., Мотошко А.В., Барщевський М.Є., Спиця Р.О., Вахрушев Б.О. та ін. Сучасна динаміка рельєфу України. К.: Наукова Думка, 2005. 268.
22. Хаин В.Е. Тектоника континентов и океанов. М.: Научный мир, 2001. 606 с.
23. Шуйский Ю.Д., Выхованец Г.В. Экзогенные процессы развития аккумулятивных берегов в северо-западной части Черного моря. М.: Недра, 1986. 186 с.
24. Erickson Jon. Marine Geology. New York: Facts On File. Inc, 2003. 333 p.

Електронні інформаційні ресурси

1. Все о геологии. URL: <http://geo.web.ru/>.
2. Геологічний словник. Навчально-науковий веб-ресурс. URL: <https://geodictionary.com.ua/>.
3. News and information About Geology. URL: <http://geology.com/>.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання

Підсумковий контроль за дисципліною – іспит. Іспит складає студент, який виконав усі обов'язкові види робіт, які передбачаються навчальною програмою дисципліни, та під час опанування дисципліни набрав :0 і більше балів.

Для студентів, які набрали впродовж семестру сумарно меншу кількість балів, ніж мінімум для іспиту (60), допускається написання реферату за темами лекційних, практичних занять чи самостійної роботи, за які отримана незадовільна оцінка, або перескладення модульного контролю, за який отримана незадовільна оцінка.

5. Методи діагностики успішності навчання

Поточний контроль: колоквиум - бесіда, усні індивідуальні контрольні опитування (рецензування відповіді: використання проблемних запитань і завдань, використання засобів наочності - презентацій, ілюстрацій, зразків); письмовий контроль: відповіді на запитання, розв'язання задач, виконання

вправ, лабораторних робіт, написання рефератів, підготовка презентацій; тестовий контроль; практичний контроль – виконання лабораторних робіт, СРС, контрольних проблемних, дослідницьких завдань.

Примітки:

1. Програма навчальної дисципліни розробляється вищим навчальним закладом. Програма навчальної дисципліни визначає місце і значення навчальної дисципліни, її загальний зміст та вимоги до знань і вмінь.

2. Програма навчальної дисципліни розробляється на основі освітньо-професійної/освітньо-наукової програми.

3. Форма призначена для складання робочої програми навчальної дисципліни.

4. Вищими навчальними закладами можуть вноситися зміни до форми та змістового наповнення «Програми навчальної дисципліни» залежно від специфіки та профілю вищого навчального закладу.

5. Формат бланка – А4 (210×297 мм).